

Попри переважну більшість негативних тенденцій, слід відмітити, що показник середньої очікуваної тривалості життя при народженні – одна із небагатьох демографічних характеристик сільських територій України, яка демонструє позитивну тенденцію – за понад 30р. у вітчизняному соціально-економічному середовищі сформувалися умови, що дозволили забезпечити зростання середньої тривалості життя сільських чоловіків на 3,13 років, жінок – на 2,41 років. Можна припустити, що мова йде про деяке покращення медичного обслуговування, підвищення гастрономічної культури, поліпшення санітарно-гігієнічних умов тощо.

Разом з тим, ми бачимо, що сільська місцевість продовжує відставати від міської за показником середньої тривалості життя. Поза всяким сумнівом – це результат відмінностей у медичному обслуговуванні та санітарно-гігієнічних умовах проживання, які не на користь жителів сільських територій.

Таким чином, для поліпшення ситуації необхідно реалізувати стратегії, спрямовані на розвиток людського капіталу в сільських територіях. Одним з ключових напрямів є підвищення якості освіти та професійної підготовки. Це може бути досягнуто шляхом модернізації шкільної та професійно-технічної освіти, впровадження нових навчальних програм, спрямованих на розвиток практичних навичок і підприємництва, а також підтримки дистанційної освіти. Другим важливим напрямом є поліпшення доступу до медичних та соціальних послуг. Це включає в себе розвиток інфраструктури охорони здоров'я, забезпечення сільських територій сучасним обладнанням та кваліфікованим персоналом, а також впровадження програм соціального захисту та підтримки вразливих груп населення.

Список використаних джерел

1. Демографічний щорічник «Населення України» за 2021 рік». К.: Державна служба статистики України, 2022. – 187 с.
2. Демографічний щорічник «Населення України» за 2010 рік». К.: Державна служба статистики України, 2011. – 442 с.
3. Демографічний щорічник «Населення України» за 2015 рік». К.: Державна служба статистики України, 2016. – 120 с.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Соціальна безпека України зіткнулася з негативним глобальним суспільним явищем – початок повномасштабного вторгнення росії, що завдало та продовжує завдавати непоправної шкоди державі – як наслідок, сотні тисяч людей втратили доходи, житло та не мають належних заощаджень. Зазначені виклики суспільства посилюють актуальність ролі соціального захисту населення шляхом державної підтримки українців.

Серед вітчизняних дослідників, які розглядають соціальний захист як систему заходів правового, соціально-економічного й організаційного характеру слід відмітити праці О. Товстиженко, Н. Марченко, М. Приходько [1], М. Туленкова [2], Г. Назарової, А. Дем'яненко, І. Божидай, Н. Назарова [3], Н. Петрухи, С. Петрухи, Н. Алексеєнко, О. Кушнерука, А. Мазур [4], Л. Черенько [5], О. Бражко [6]. Узагальнюючи теоретичні підходи до визначення поняття «соціальний захист», хочемо представити читачам своє бачення зазначеного терміна. Отже, на нашу думку, соціальний захист — це інструмент урядової політики, спрямований на забезпечення стабільності та добробуту громадян в умовах соціальних та економічних ризиків [7, с. 96].

Наразі актуальними є питання соціального захисту населення в Україні в умовах воєнного та післявоєнного періоду. Ряд авторів наголошують, що «складовою соціального захисту має бути розвинений ринок соціальних послуг» [3, с. 361], який «пропонується розглядати як інтегровану систему трансформації ресурсів у процесі економічних відносин між суб'єктами ринку з приводу виробництва та споживання соціальних послуг в умовах змін середовища та багатовимірною впливу факторів і загроз» [3, с. 369] і «важливим аспектом в умовах воєнного стану є реалізація соціальної політики, заснованої на розподілі» [4, с. 358]. Постає питання необхідності реформування системи соціальної підтримки [5, с. 73]. Важливо зазначити, що соціальний захист населення є необхідною складовою сталого розвитку суспільства, а роль держави полягає в забезпеченні механізмів, політик та програм, спрямованих на забезпечення мінімального рівня соціального захисту та поліпшення життєвих умов населення. Розглянемо розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат станом на початок кожного року та проаналізуємо динаміку за останні роки (табл. 1).

Таблиця 1. Державні соціальні стандарти і гарантії у 2019—2024 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Темп приросту, % 2024/2019
Прожитковий мінімум на одну особу	1853	2027	2189	2393	2589	2920	157,6
на дітей віком до 6 років	1626	1779	1921	2100	2272	2563	157,6
на дітей віком від 16 до 18 років	2027	2218	2395	2618	2833	3196	157,7
на працездатних осіб	1921	2102	2270	2481	2684	3028	157,6
на осіб, які втратили працездатність	1497	1638	1769	1934	2093	2361	157,7
Мінімальна заробітна плата	4173	4723	6000	6500	6700	7100	170,1
Мінімальний розмір пенсії за віком	1497	1638	1769	1934	2093	2361	157,7

Джерело: сформовано авторами за даними [8; 9].

Дані таблиці свідчать, що протягом 2019—2024 рр. спостерігається позитивна динаміка зростання рівня державних соціальних стандартів і гарантій в Україні, зокрема мінімального прожиткового мінімуму для різних верств населення та мінімальної пенсії за віком приблизно в 1,57 рази. Позитивним є також динаміка збільшення розміру мінімальної заробітної плати протягом аналізованого періоду в 1,7 рази. Проте, якщо врахувати індекс інфляції за аналізований період, то спостерігаємо значний розрив між темпами приросту показників, що аналізуються.

Війна завдала та продовжує завдавати непоправної шкоди соціальній безпеці України. Їх результатом стало:

– зростання навантаження на систему соціальної підтримки та соціального страхування населення через постійне збільшення кількості громадян, які потребують отримання соціальних, реабілітаційних послуг та виплат при одночасному зменшенні надходжень до державного, місцевого

бюджетів та фондів загальнообов'язкового пенсійного та соціального страхування;

- ускладнення верифікації інформації щодо фактичної кількості як дорослих, так і дітей, які потребують соціального захисту та підтримки;

- руйнування об'єктів соціальної інфраструктури, втрата доступу до особистих справ бенефіціарів соціальної підтримки;

- спеціалісти сфери соціальної підтримки населення також стають вимушеними переселенцями, що впливає на обслуговування населення;

- система соціальної підтримки не встигає адаптуватися до значних міграційних рухів громадян, зміною активної лінії ведення бойових дій та зміни переліку тимчасово окупованих територій, що, серед іншого, ускладнює здійснення соціальних, страхових та пенсійних виплат громадянам;

- емоційний розпач громадян від нерозуміння своїх соціальних прав та зобов'язань під час війни;

- недостатнє покриття громад мережею закладів, які надають соціальні, реабілітаційні послуги під час війни, особливо на територіях масового перебування переселенців;

- унеможливлення отримання громадянами України, які проживають у зоні активних бойових дій чи біля неї, на тимчасово непідконтрольних територіях України, належних їм виплат та соціальних послуг;

- поглиблення вразливості маломобільних груп населення від початку війни тощо [10, с. 3].

Наразі перед національною системою соціального захисту населення поставлено нові завдання та розроблено нові механізми соціального захисту населення, що зумовлено початком російської військової агресії. Постало нелегке завдання швидкої адаптації існуючої системи соціального захисту населення до сучасних реалій. Перш за все соціальна допомога і захист у період війни пов'язані з домінуванням проблем підтримки сімей захисників, хворих і поранених, з працевлаштування інвалідів, з питаннями піклування про дітей-сиріт та іншими проблемами воєнного часу [6, с. 33]. До таких нагальних і першочергових завдань реалізації політики соціального захисту населення в умовах воєнного стану відносяться соціальний захист громадян, які були вимушені покинути власні домівки й стати внутрішньо переміщеними особами, а це понад 7 млн. осіб. Постає питання не лише надання соціального захисту та соціальної допомоги, а і роз'яснення, які вони мають права як ВПО і яку допомогу можуть отримати. Тому на інституцію соціального захисту додатково покладаються обов'язки щодо надання послуг, а саме: консультування, надання притулку, догляд, підтримане та

короткотермінове проживання, натуральна допомога, транспортні послуги тощо. Повоєнний період потребуватиме інтегрованої (комплексної) стратегії соціального захисту, з урахуванням особливостей, пов'язаних зі спеціальним правовим статусом окремих бенефіціарів (зокрема, ветеранів, чорнобильців, внутрішньо переміщених осіб тощо), реалізація якої буде забезпечена завдяки міжвідомчій та міждисциплінарній координації. Тому виникає необхідність переглянути складові діючої соціальної системи для забезпечення можливостей людині жити повноцінним і самостійним життям. Необхідно встановлювати чіткі, прозорі і об'єктивні критерії отримання права на соціальні послуги та соціальні виплати [9, с. 4].

Отже, сучасні виклики та рух українського суспільства у європейській простір є основою та підґрунтям для удосконалення існуючої системи соціального захисту, яка має базуватися та здійснюватися на основі вироблення нових підходів та критеріїв до оцінювання існуючих соціальних програм з метою їх раціоналізації та консолідації з урахуванням наявних бюджетних ресурсів, що вимагає переходу до системи адресної соціальної допомоги, оптимізації переліку соціальних виплат, гнучкого співвідношення адресної та безадресної допомоги в окремих соціальних програмах тощо. Реформування і підсилення інституційного механізму соціального захисту населення є невідкладним завданням для забезпечення соціальної безпеки в умовах війни. Це вимагає ретельного аналізу проблем та розробки ефективних стратегій, спрямованих на забезпечення належного рівня соціального захисту та підтримки всіх верств населення що і буде напрямом подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Товстиженко О.В., Марченко Н.А., Приходько М.М. Соціальний захист населення: сутність та проблеми його фінансування. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2014. № 1(21). - С. 100–104.
2. Туленков М.В. Соціальний захист у соціологічному вимірі: монографія. Київ. ІПК ДСЗУ, 2011. - 168 с.
3. Nazarova G., Demianenko A., Bozhyda I., Nazarov N., Demchenko K., & Semenov A. Organizational and economic support for the development of the social services market in Ukraine. *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*. 2023. № 2(49). - P. 361—371.
4. Petrukha N., Petrukha S., Alekseienco N., Kushneruk O., & Mazur A. Social imperatives of public finance: war adaptation and principles of postwar recovery. *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*. 2023. № 3(50). - P. 358—371.

5. Cherenko L. Targeting of Social Programs at Vulnerable Groups: Sustainable Trends and Post-War Prospects. *Demography and Social Economy*. 2023. № 1 (51). - P. 73—95. <https://doi.org/10.15407/dse2023.01.073>.
6. Бражко О.В. Модернізація національної системи України соціального захисту населення в період воєнного стану. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 31. - С. 31-34.
7. Дернова І.А., Боровик Т.М., Данилевська Л.С., Долока Л.В. Соціальний захист населення в умовах воєнної агресії, повоєнного відновлення та євроінтеграції України. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 4 - С. 94-114. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2023.04.093>
8. Прожитковий мінімум в Україні 2023. *ТОВ «МінфінМедіа»*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (дата звернення: 05.05.2023).
9. Дані про середній розмір пенсійної виплати. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vuplaty/> (дата звернення: 01.03.2024).
10. . Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Соціальний захист» : Київ. 2022. - 32 с.

ПЕРЦЕПТИВНІ БАР'ЄРИ ПРИ ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

Д.Є. Дубініна, студентка групи БЕМ-521Б

Н.М. Волоснікова, науковий керівник, доцент,
завідувачка кафедри загальної економічної теорії

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Ефективне спілкування неможливе без правильного сприйняття, оцінки, взаєморозуміння партнерів. Процес спілкування починається із спостереження за співрозмовником, голосом, особливостями поведінки. Ця важлива й обов'язкова складова спілкування називається перцептивною. Перцепція трактується як процес та результат сприйняття людиною явищ оточуючого світу й самого себе [1, с. 10].

Під час спілкування, неважливо, це є ділове або неформальне, виникає соціальна перцепція — процес сприйняття, оцінки та інтерпретації поведінки, емоцій, намірів і характеристик інших людей у соціальному